

ارزشیابی تجربه آموزشی استاد از دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی

حسین محمودی^{*} MSc، مهرنوش پازارگادی^۱ PhD، عباس عبادی^۲ PhD

^{*}دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ا... (ع)، تهران، ایران

^۱دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

^۲دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ا... (ع)، تهران، ایران

چکیده

اهداف. سیستم ارزشیابی جامع، معتبر و مداوم برای ارزیابی و تضمین کیفیت فعالیت آموزشی اعضای هیأت علمی همواره مورد نیاز است. این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکترای پرستاری در مورد ارزشیابی استاد انجام شد.

روش‌ها. این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی- تحلیلی است که به صورت مقطعی روی ۳۰ نفر از دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای پرستاری یکی از دانشکده‌های پرستاری شهر تهران که به صورت سرشماری انتخاب شده بودند در سال ۱۳۸۷ صورت گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه ارزشیابی استاد مشتمل بر ۱۶ سؤال بسته بمقاييس هرتبه‌اي ليکرت بود که در سه جيظه اخلاق، فن تدریس و صلاحیت علمی تنظیم شد. روايي و پايداري پرسشنامه توسيع مدريديت مطالعات و توسيع آموزش پزشكى دانشگاه مربوطه تاييد شده و همه‌ساله برای ارزشیابي استاد مورد استفاده قرار گرفته بود. داده‌های جمع‌آوري شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS با استفاده از آمار توصيفي تجزيه و تحليل شد.

يافته‌ها. دانشجویان عملکرد آموزشی اعضای هیأت علمی دانشکده را مطلوب ارزیابی نمودند. از نظر ۷۶/۷٪ دانشجویان، استاد دارای اخلاق خوب بودند. ۴۳/۳٪ دانشجویان اعتقاد داشتند که استاد دارای فن تدریس خوب هستند و ۳۳/۳٪ دانشجویان اعتقاد داشتند که استاد از نظر علمي وضعیت خوبی دارند.

نتیجه‌گیری. از نظر دانشجویان، استاد در وضعیت مطلوبی قرار دارند. از نکات مثبت ايشان داشتن حُسن خلق، برنامه‌ریزی موثر و تسلط علمي به موضوع درسي است.

کلیدواژه‌ها: ارزشیابی، اعضای هیأت علمی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی

Evaluation of faculty teaching experience by postgraduate students

Mahmoudi H.^{*} MSc, Pazargadi M.¹ PhD, Ebadi A.² PhD

^{*}Faculty of Nursing, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

^۱Faculty of Nursing & Midwifery, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran

^۲Faculty of Nursing, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Aims. A comprehensive, valid and continuous evaluation system is required to assess and warranty the faculty members' educational function. This study was done to determine the nursing faculty members' evaluation in the view of PhD an MSc students of nursing.

Methods. The population under study in this cross-sectional survey were 30 postgraduate students of one of the nursing faculties of Tehran city in 2008 that were selected through census sampling method. Data gathering tool was a questionnaire consisted of 16 closed questions under 5 point Likert scale that were designed in ethic, educational skill and scientific deserve fields. Validity and reliability of the questionnaire were accepted by educational development center of the relative university and were used to assess the teachers. Data was analyzed by SPSS 13 using descriptive statistic.

Results. Faculty members' educational function was assessed good by students. 76.7% of nursing students reported the teachers' ethical skills "good". 43.3% of them said that teachers have good educational techniques and 33.3% of them reported that teachers' knowledge is in a good manner.

Conclusion. Faculty members are in good position in the view of students. Having good ethic, their effective programming and high scientific level are their three positive factors.

Keywords: Evaluation, Faculty Members, Postgraduate Students

مقدمه

ارزشیابی استاد عبارت است از تعیین میزان موفقیت استاد در رسیدن به اهداف آموزشی [۱]. یکی از اهداف مهم آموزش عالی ارزشیابی عملکرد آموزشی استاد بهمنظور ارتقای تدریس است. ارزشیابی دانشجویان از استادان یکی از رایج‌ترین روش‌های ارزشیابی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی است [۲]. به اعتقاد بعضی از مؤلفین، ارزشیابی‌های دانشجویی تنها منبع ملموس و بهترین نوع ارزشیابی هستند، زیرا دانشجویان تنها افرادی هستند که مستقیماً توسط دانشجویان آموزش داده می‌شوند و بنابراین، برای ارزشیابی از فعالیت‌های آموزشی، آنان در بهترین شرایط قرار دارند [۳، ۴].

با توجه به اهمیتی که ارزشیابی‌های دانشجویان دارد، لازم است ارزشیابی‌های آنان از آموزش، شامل متغیرهایی باشد که در فرآیند آموزش مؤثر است. نتایج تحقیقات انجام شده نشان داده است ارزشیابی‌های دانشجویان با عواملی مانند: مقام علمی و محبویت استاد، جنسیت و ویژگی‌های شخصیتی دانشجویان، سطح دشواری یا سادگی واحدهای درسی، زمان تشكیل کلاس، زمان اجرای ارزشیابی، نمره مورد انتظار دانشجویان، جدی بودن یا تساهل استاد و میزان سرگرم‌کننده بودن او ارتباط دارد [۵، ۶، ۷، ۸]. برخی از مطالعات نشان داده‌اند که اظهار نظر دانشجویان در مورد استادی ممکن است متأثر از عواملی باشد که با موضوع ارزشیابی استاد ارتباط نداشته باشد. در این راستا طی سال‌های گذشته مطالعات عدیده‌ای انجام گرفته و گروهی در موافقت و عده‌ای در مخالفت با این نوع ارزشیابی نظرات و شواهدی را ارائه نموده‌اند [۱، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳].

به هر حال، علی‌رغم نقدهای وارد شده به ارزشیابی استادان توسط دانشجویان، در مجموع نتایج به سمت این کفه سنگینی می‌کند که دانشجویان منبع معتبری برای کسب اطلاع در مورد برخی ویژگی استادان هستند و نتایج ارزشیابی استادان توسط دانشجویان از روایی و پایایی برخوردار است [۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸].

با توجه به این که دانشجویان تحصیلات تکمیلی از تجربیات لازم برخوردار بوده و در بعضی اوقات خود به عنوان مربی مشغول تدریس می‌باشند و تاکنون مطالعه‌ای صرفاً با نمونه مقطع تحصیلات تکمیلی انجام نگرددیده است، این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری پرستاری دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ای... (عج) در مورد ارزشیابی استاد در سال ۱۳۸۷ انجام شد.

روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه توصیفی- تحلیلی بوده که بهصورت مقطعی بهمنظور تعیین دیدگاه دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکتری پرستاری دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌ای... (عج) در مورد ارزشیابی استاد در سال ۱۳۸۷ صورت گرفته است. دانشجویان مورد مطالعه کلیه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده پرستاری بودند

جدول (۱) خصوصیات دموگرافیک دانشجویان		
متغیرها	طبقه‌بندی	فراوانی درصد
۵۳/۳	۱۶	مرد
۴۶/۷	۱۴	زن
۴۶/۷	۱۴	مجرد
۵۳/۳	۱۶	متاهل
۶۰	۱۸	خوابگاه
۴۰	۱۲	محل
۴۶/۷	۱۴	منزل
۲۳/۳	۷	توم
۱۶/۷	۵	تحصیلی
۶/۷	۲	۵
۶/۷	۲	۶
۶۳/۳	۱۹	شاغل
۳۶/۷	۱۱	بی‌کار
۸۳/۳	۲۵	اشتغال حقوق ثابت
۱۶/۷	۵	منبع کمک‌هزینه خانواده
درآمد		

جدول ۲) ارزشیابی استاد از دیدگاه دانشجویان

ردیف	سؤالات	عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف	(درصد) (درصد) (درصد) (درصد)
۱	رعایت آداب و اخلاق و ارزش‌های اسلامی	۴۲/۳	۵۰
۲	تلاش به منظور ترویج اصول اخلاقی و اعتقادی اسلامی	۲۶/۷	۴۶/۷
۳	قدرت تفہیم و انتقال مفاهیم درس	۱۶/۷	۳۰
۴	استفاده مناسب از وسائل کمک آموزشی (در صورت نیاز وجود امکانات)	۱۶/۷	۲۶/۷
۵	مشارکت دادن دانشجویان در کلاس	۶/۷	۲۳/۳
۶	رعایت نظم و ترتیب (فعالیت‌های آموزشی و حضور در کلاس و طول زمان کلاس)	۱۶/۷	۳۰
۷	ارائه و رعایت طرح درس	۲۰	۵۶/۷
۸	توانایی استاد در ایجاد علاقه، شکوفایی و خلاقیت دانشجویان	۶/۷	۴۶/۷
۹	ایجاد انگیزه برای تحقیق و پژوهش در رابطه موضوع درس	۰	۴۰
۱۰	توانایی اداره کلاس	۱۳/۳	۲۰
۱۱	سلط به موضوع درس	۱۶/۷	۵۰
۱۲	میزان پاسخ‌گویی به مشکلات علمی دانشجویان	۱۰	۵۰
۱۳	ارائه منابع، مطالب و اطلاعات جدید	۳/۳	۴۰
۱۴	ارائه کاربرد مطالب تدریس شده	۱۰	۳۰
۱۵	مناسب بودن استاد جهت تدریس مجدد درس	۶/۷	۴۲/۳
۱۶	بهره‌گیری شما از مطالب تدریس شده	۶/۷	۲۳/۳

دانشکده از نظر اخلاق بیشترین امتیاز را کسب نموده‌اند و این قضیه نشانگر آن است که حیطه اخلاقی استاد بر حیطه فن تدریس و حیطه علمی برتری دارد. به‌نظر می‌رسد که تلاش مسئولین دانشگاه که تقویت جنبه اخلاقی و اسلامی استاد بوده تأثیرگذاری لازم را داشته است. حسن خلق کلید ارتباط می‌باشد. استادی با ارتباط مناسب با

دانشجویان می‌توانند علاوه بر آموزش این خصلت خوب، اندوخته‌های علمی خود را نیز انتقال دهند. خداوند متعال به حضرت رسول اکرم (ص) می‌فرمایند: "ای پیامبر! تو اگر حسن خلق نداشتی افراد از گرد تو پراکنده می‌شدند و تو نمی‌توانستی رسالت خوبیش را انجام دهی." همان‌گونه که رسالت پیامبر با نداشتن حسن خلق محقق نمی‌شود، مأموریت استاد نیز با بداخل‌الاقی ناقص می‌ماند. البته پر واضح است که توجه به حسن خلق به معنای عدم توجه به جنبه‌های علمی و فن تدریس نمی‌باشد. متأسفانه در مطالعات فراوانی که تا به حال صورت گرفته حیطه‌های ارزشیابی تفکیک نشده است تا مورد قیاس قرار گیرد [۱۴، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲].

در حیطه فن تدریس، ارائه و رعایت طرح درس دارای بیشترین امتیاز و ایجاد انگیزه برای تحقیق و پژوهش در رابطه با موضوع درس دارای کمترین امتیاز بوده است. ارائه و رعایت طرح درس نشانگر نظم و داشتن برنامه برای کلاس درس و تأکید مدیریت آموزشی دانشکده جهت ارائه طرح درس قبل از شروع کلاس می‌باشد. رعایت این مسئله موجب ارتقای تحصیلی و از سوی دیگر توجه دانشجویان به امر مهم برنامه‌ریزی و استفاده از فرصت‌ها می‌باشد. ایجاد انگیزه برای تحقیق و پژوهش در رابطه با موضوع درس کمترین امتیاز را از نظر دانشجویان داشته است. همان‌گونه که می‌دانیم انگیزه موتور محرکه افراد در ادامه

دیدگاه دانشجویان نسبت به استاد در سه حیطه اخلاق (سؤال ۱ و ۲)، فن تدریس (سؤال ۳ - ۱۰) و صلاحیت علمی (سؤال ۱۱ - ۱۶) براساس مقیاس لیکرت بررسی شد (جدول ۲)، و میانگین هر حیطه فوق در سه سطح ضعیف، متوسط، خوب محاسبه گردید (جدول ۳).

جدول ۳) حیطه‌های ارزشیابی استاد از دیدگاه دانشجویان

ردیف	حیطه‌های ارزشیابی	خوب متوسط ضعیف	(درصد) (درصد) (درصد)
۱	اخلاق	۷۶/۷	۲۳/۳
۲	فن تدریس	۴۲/۳	۵۳/۳
۳	علمی	۳۳/۳	۶۰

بحث و نتیجه‌گیری

ارزشیابی شیوه تدریس استاد فرآیندی است که هدف آن بهبود کیفیت تدریس و افزایش ارتقای آموزش در اکثر دانشگاه‌ها است که نتایج حاصل به‌منظور دادن بازخورد لازم به اطلاع اساتید رسانیده می‌شود. با توجه به تعدد ملاک‌های موقفيت آموزشی مدرسین، روش‌های ارزشیابی از کار مدرسین به همان نسبت متعددند. استفاده از نظرات دانشجویان یکی از روش‌های مناسب برای مطالعه و بهسازی آموزش مدرسین است.

در این بررسی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده عملکرد آموزشی اعضای هیأت علمی دانشکده را خوب ارزیابی نمودند. در این تحقیق از نظر حیطه‌های ارزشیابی به ترتیب اهمیت حیطه اخلاق، حیطه فن تدریس و حیطه علمی قرار دارند. یعنی این که استاد

- 2]. Available from:
http://trc.virginia.edu/Publications/Teaching_Concerns/Fall_1999/TC_Fall_1999_McAllister.htm
- 7- Coburn L. Student evaluation of teacher performance. thememoryhole.org/edu [internet]. ERIC Clearinghouse on Tests Measurement and Evaluation Princeton NJ [published 1984 agu, cited 2006 Jul 2]. Available from: <http://www.thememoryhole.org/edu/eric/ed289887.html>.
- 8- Cashin WE. Student ratings of teaching. Center for Faculty Evaluation & Development [Internet]. Kansas State University. [published 1995 Sep; cited 2006 Jul 2]. Available from: <http://www.idea.ksu.edu/resources/Papers.html>.
- ۹- نام خانوادگی و نام نویسنده. ارزشیابی استاد از دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی چهرم. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان. بهار ۱۳۸۷؛ ۳(۹): ۱۷۱-۸.
- 10- Shakournia A, Motlagh MA, Malayeri A, Jahan mardi, Kamili Sani H. The view of Jondishapour Medical University students about faculty evaluation. Iranian J Edu Res. 2005;5(7):109-17.
- 11- Ziae M, Miri MR, Hajibabadi MR, Azarkar GH, Asbak p. Academic staff and students' impressions on academic evaluation of students. J Birjand Univ Med Sci. 2006;13(8):61-8.
- 12- Totonchi M, Changiz T, Alipoor L, Yemani N. The view of Isfahan academic staffs about faculty evaluation. Iranian J Med Educ. 2006;6(8):23-6.
- 13- Green ME, Ellis CL, Fremont P, Batty H. Faculty evaluation in department of family medicine: Do our universities measure up?. Med Edu. 1998;(32):597-606.
- ۱۴- گرجی یوسف. رابطه میزان محبوبیت اجتماعی استادان از نظر دانشجویان و نحوه ارزشیابی دانشجویان از فعالیت‌های آموزشی آنان [ایران نامه کارشناسی ارشد]. تهران: دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی؛ ۱۳۷۳.
- 15- Bardes CL, Hayes JG. Are the teachers teaching? Measuring the educational activities of clinical faculty. Acad Med. 1995;70(2):111-4.
- 16- Copeland HL, Hewson MG. Developing and testing an instrument to measure the effectiveness of clinical teaching in an academic medical center. Acad Med. 2000;75(2):161-6.
- 17- Irby DM, Gillmore GM, Ramsey PG. Factors affecting ratings of clinical teachers by medical students and residents. J Med Educ. 1987;62(1):1-7.
- 18- Wright DL, Gregory LS. Portfolios as a component of faculty assessment. Radiol Sci Educ. 1995;(2121):9-44.
- ۱۹- آقامالایی تمور، عابدینی صدیقه. مقایسه ارزشیابی عملکرد آموزشی اعضای هیات علمی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان توسط دانشجویان با خودارزیابی اساتید. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. بهار و تابستان ۱۳۸۶؛ ۷(۲): ۱۹۱-۹.
- ۲۰- گوهربیان وحید، کفمی زهراء، یمانی نیکو، امیدی فرنوید، صفائی منصور. مقایسه ارزشیابی عملکرد آموزشی اساتید جراحی توسط دستیاران با خود ارزیابی اساتید. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۸۴؛ ۵(۱): ۶۲-۹.
- ۲۱- ادهمی اشرف، ریحانی حامد، فتاحی زهراء، نجعی نوذر، فضیحی هرندي طبیه. ارزشیابی عملکرد اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی کرمان از دیدگاه خود و دانشجویان. مجله مرکز مطالعه و توسعه آموزش پزشکی. ۱۳۸۴؛ ۲(۲): ۲۵-۳۲.
- ۲۲- شکورنیا عبدالحسین، ملایری علیرضا، تراپیور مسعود، الهامپور حسین. روند تاییج ارزشیابی اساتید دانشگاه علوم پزشکی چندی شاپور اهواز در یک دوره ده ساله. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. بهار و تابستان ۱۳۸۶؛ ۷(۲): ۴۵-۵۱.

کوشش، تلاش و پیشرفت می‌باشد با توجه به اهمیت انگیزش از اساتید گرامی انتظار می‌رود که در این زمینه تلاش مضاعف را داشته باشند تا این امر مهم محقق شود.

در حیطه علمی تسلط به موضوع درس دارای بیشترین امتیاز و ارائه کاربردی مطالب تدریس شده دارای کمترین امتیاز بوده است. خوشبختانه از نظر دانشجویان تحصیلات تكمیلی دانشکده اساتید به موضوع مورد تدریس تسلط کافی دارند که نشان‌دهنده تلاش اساتید در کسب معلومات جدید و انتقال آنها به دانشجویان می‌باشد و لیکن اساتید محترم باید توجه لازم را داشته باشند که مطالب باید به گونه‌ای بیان شود تا برای دانشجویان جنبه کاربردی داشته باشد و دانشجویان بتوانند در عرصه بالین و آموزش از اندوخته‌های خود استفاده لازم را بنمایند. در مطالعاتی که مورد بررسی قرار گرفت حیطه‌های ارزشیابی تفکیک نشده‌اند تا بتوانیم در این زمینه قیاسی داشته باشیم [۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲]. در کلیه مطالعات مورد بررسی، ارزشیابی اساتید از سوی دانشجویان نمره خوبی داشته است [۲۰، ۱۹، ۲۱، ۲۲]. با توجه به این که بیشتر مطالعات مورد بررسی دانشجویان در مقطع کارشناسی بودند در مقایسه با مطالعه انجام شده نشانگر این است که مقطع تحصیلی دانشجو نمی‌تواند تأثیری در نوع ارزشیابی دانشجو داشته باشد.

خلاصه این که از نظر دانشجویان تحصیلات تكمیلی اساتید دانشکده نمره خوب را داشته‌اند. از نکات مثبت اساتید داشتن حسن خلق، برنامه‌ریزی مؤثر و تسلط علمی به موضوع درسی بوده است. اساتید محترم باید در زمینه انگیزش دانشجویان برای تحقیق و پژوهش و ارائه کاربردی مطالب درسی تقویت لازم را انجام دهند.

تشکر و قدردانی: بدین‌وسیله از کلیه دانشجویانی که در این طرح شرکت نمودند کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

منابع:

- Seif A. Teacher evaluation using students' view point. is reliable?. Psychol Res. 1997;2(1):12-24.
- Metcalfe DH, Matharu M. Students' perception of good and bad teaching: Report of a critical incident study. Med Educ. 1995;29(3):193-7.
- Emery C, Kramer K, Tian R. Return to academic standards: Challenge the student evaluation of teaching effectiveness. qual assur educ. 2006;11(1):37-46.
- Sproule P. Student evaluation of teaching: A methodological critique of conventional practices. Educ Policy Anal Arch. 2000;8(50). [cited 2006 Jul 29]. Available from: <http://trc.ucdavis.edu/TRC/ta/TAdelvel/seldin.pdf>.
- Johnson VE. Does the inter play of grading print policies and teacher-Course evaluations undermine our education system? Teacher course evaluations and student grades: An academic Tango and student grades. [cited 2006 Jul 2]. Available from: <http://www.amstat.org/publications/chance/153.johnson.pdf>
- McAllister B. Using all your legs: how student evaluations can fit into a holistic teaching assessment program.Teaching resource center [internet]. [Published 1999 fall; Cited 2006 Jul